

تحلیل محتوای کتب هدیه های آسمانی پایه های چهارم، پنجم و ششم ابتدایی بر اساس مؤلفه های خلاقیت گیلفورد و بیکاردز

ابوالحسن روهنده^۱، سیروس محمودی^۲، حیدر اسماعیل پور^۳

۱- کارشناسی ارشد علوم تربیتی، برنامه ریزی درسی، دانشگاه پیام نور، واحد خرامه، فارس، ایران (نویسنده مسئول)

۲- استادیار، گروه علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور، واحد نیریز، نیریز، فارس.

۳- استادیار، گروه علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور، واحد بوانات، بوانات، فارس.

چکیده

این پژوهش با هدف تحلیل محتوای کتاب های هدیه های آسمانی پایه های چهارم، پنجم و ششم بر اساس عوامل خلاقیت گیلفورد و بیکاردز انجام شده است. در این پژوهش از روش تحلیل محتوای مفهومی استفاده شده و پس از مشخص کردن مولفه های خلاقیت بر مبنای دیدگاه گیلفورد و بیکاردز، با استفاده از تکنیک ویلیام رومی به تحلیل محتوای متن، پرسش ها و تصاویر سه کتاب مذکور اقدام شد. در این پژوهش، جامعه آماری، کتابهای هدیه های آسمانی پایه های چهارم، پنجم و ششم می باشد و جامعه آماری و نمونه برابر می باشد. نتایج تحقیق نشان داد که ضریب درگیری در مجموع برای متن کتاب های هدیه های آسمانی پایه چهارم، پایه پنجم و پایه ششم به طور متوسط می باشد. ضریب درگیری برای پرسش های کتاب هدیه های آسمانی پایه چهارم، پایه پنجم و پایه ششم به طور متوسط می باشد. ضریب درگیری در مجموع برای تصاویر کتاب های هدیه های آسمانی پایه چهارم، پایه پنجم و پایه ششم پایین تر از حد متوسط می باشد. در مجموع کلیه مؤلفه های خلاقیت در متون، پرسش ها و تصاویر زیر یک بوده که نشان دهنده خلاقیت کم در نگارش متون درسی است.

واژه های کلیدی: خلاقیت گیلفورد، بیکاردز، تحلیل محتوا، کتاب های هدیه های آسمانی

۱. مقدمه

بدون تردید خلاقیت و نوآوری یکی از مهمترین و اساس ترین ویژگی های انسان است که تقریباً همه ابعاد و جنبه های زندگی و تمدن وی را تحت تأثیر کامل خود قرار می دهد. خلاقیت و نوآوری همیشه برای انسان با اهمیت بوده است. از اولین خلاقیت ها و نوآوری ها در عصر حجر قدیم مانند تراش سنگ چخماق با ضربات سنگی برای ساخت ابزار تا اختراع چرخ، ارباب، خط و زبان تا انبوه خلاقیت ها و نوآوری های علمی، فنی، صنعتی و هنری پیشرفته امروزی در عصر فرا صنعتی امروز. بنابراین در واقع تمام علوم و فنون و هنرها و به طور کلی همه تمدن انسان محصول خلاقیت است و در این خصوص نقش تکوینی و تکاملی دارد (گلستان هاشمی، ۱۳۸۲: ۲).

مطالعات والاس (۱۹۲۱) سرآغازی بر بررسی علمی خلاقیت بود که متأثر از جان دیویی و فرآیند حل مسئله است. مطالعات پیرامون خلاقیت همچنان ادامه داشت تا آنکه در دهه ۱۹۵۰ پژوهش ها و فعالیت های گسترده گیلفورد به عنوان نقطه عطفی در تحقیقات پیرامون خلاقیت محسوب گردید. تا قبل از این تاریخ، خلاقیت را همچون موهبتی که در عده قلیلی از افراد جامعه وجود دارد در نظر می گرفتند و آن را تحت عناوینی همچون اختراع، نبوغ، تیزهوشی مورد بررسی قرار می دادند (آناستازی ۱۹۶۵، به نقل از گلزاری ۱۳۸۵: ۳).

یکی از پرسش های اساسی درباره خلاقیت این است که آیا امکان پرورش آن وجود دارد؟ حاصل مطالعه تورنس (۱۹۶۱) روی گروهی از دانش آموزان ۶ تا ۸ ساله نشان می دهد: شاگردانی که به ابراز عقاید با روش های خاص خود عادت می کنند، در مقایسه با گروه کنترل، در آزمونهای خلاقیت نمره های بالاتری بدست می آورند. او نتیجه می گیرد که می توان به کودکان اصولی را آموخت که قدرت تولید ایده های جدید آنان را بهبود بخشد (به نقل از خانزاده ۱۳۵۸: ۵۴).

برای پرورش خلاقیت، مسیری مطلوب تر از نظام تعلیم و تربیت نیست. تعلیم و تربیتی که کانت در وصف آن می گوید "بشر تنها با تعلیم و تربیت آدم تواند شد و آدمی چیزی جز آنچه تعلیم و تربیت از او می سازد، نیست" (شکوهی ۱۳۶۵: ۴۰). یکی از اهدافی که به نظر می رسد آموزش و پرورش باید به آن بپردازد، پرورش تفکر خلاق در یادگیرندگان و توانایی تفکر حل مساله است (شریعتمداری، ۱۳۶۹: ۲۳).

در عصر حاضر، دانش آموزان برای رویارویی با تحولات شگفت انگیز هزاره سوم میلادی، باید مهارت های تفکر خلاق خود را به منظور تصمیم گیری مناسب و حل مسائل پیچیده جامعه بهبود بخشند. آنان باید مهارت های پژوهشی و حل مسئله و روحیه جستجوگری را در خود افزایش دهند. روشن است که برای دست یابی به این اهداف، مسئولیتی سنگین بر دوش مراکز آموزشی، به ویژه آموزش و پرورش قرار می گیرد. این مراکز از یک سو وظیفه ی آموزش دانش آموزان و تهیه اطلاعات مورد نیاز آنان را به عهده دارند و از سوی دیگر، باید زمینه ای را فراهم آورند تا به رشد و پرورش خلاقیت و نوآوری و استفاده صحیح و جهت دار از این استعداد و توانایی کمک کنند (گنجی، ۱۳۸۲: ۵۴).

بنابراین مهم ترین نقش مسئولین تعلیم و تربیت، پرورش توانایی خلاقیت افراد است و امکان بروز خلاقیت افراد، وقتی مهارت ها و انگیزه خلاقیت در کودکی پرورش یابد، بسیار بیشتر است. شاید از آن مهم تر این واقعیت است که چنانکه بسیاری از روان شناسان تأکید دارند خلاقیت و سلامت روح و روان همراه و همگام اند.

. بیان مسئله

^۱-wallas^۲-Dewey^۳-Guilford^۴-Torrance

در دهه ۱۹۵۰ میلادی، مغرب زمین شاهد شکل گیری یک موج علمی، با هدف شناخت و پرورش خلاقیت بود و از همان زمان، نخستین مطالعات و تحقیقات بنیادی و هدفدار در زمینه خلاقیت آغاز شد. امروزه جوامع بشری به علت مواجهه با تحلیل منابع طبیعی، وابستگی متقابل میان کشورها و سرعت فزاینده‌ای تغییرات، نیاز به پرورش خلاقیت را بیشتر احساس می‌کند. "نیاز به تصویری هر چه جامع‌تر و دقیق‌تر از آینده، برای هر جامعه ضروری است. چنین تصویری از آینده، در افراد جامعه‌ی انگیزه لازم برای نیل به بالاترین سطح تفکر و خلاقیت به وجود می‌آورد (تورنس به نقل از دولت دوست، ۱۳۷۲: ۳). چون پیشرفت هر جامعه بیش از امکانات مالی به تولید و نوآوری افراد بستگی دارد، نه تقلید و استفاده از راه‌های مکشوف و تقریباً منسوخ.

اولین اجرای چنین سیاستی، ایجاد زمینه‌های مناسب برای پرورش خلاقیت‌هاست. برای انجام این مهم باید هدف‌های آموزشی یک جامعه حامل پیامدهای خلاق باشد. در واقع توسعه خلاقیت در نظام آموزشی بیش از این حائز اهمیت است که بر اساس پژوهش‌ها و تجربیات، ابتکار و خلاقیت در اغلب کودکان مشاهده می‌شود. به این خاطر باید گفت آموزش خلاقیت در آموزشگاه‌ها و به ویژه با توجه به ویژگی‌های جسمی، عاطفی، روانی و عقلی دانش آموزان، ضرورتی است که در همه جای دنیا احساس می‌شود (مفیدی، ۱۳۷۱: ۴۲).

خلاقیت یک ویژگی مطلوب انسانی است که مدارس باید برای آموزش و یا پرورش آن جدیت نشان دهند. آموزش خلاقیت و یا تربیت تفکر خلاق، به عنوان یکی از هدف‌های اساسی و شناخته شده تعلیم و تربیت، همیشه از حمایت عمومی برخوردار بوده است. حل مسائل و خلاقیت از متمایزترین توانایی‌های شناختی انسان است. کشورهای دنیا پرورش قوه خلاقیت شاگردان را ارزشمندترین هدف تربیتی به شمار می‌آورند زیرا پرورش خلاقیت ارتباط تنگاتنگی با پیشرفت‌های اقتصادی و تمدن و ترقی هر کشور دارد. تعلیم و تربیت باید یادگیرندگان را آماده کند تا در حل مساله‌ی خود از تفکر خلاق استفاده کنند، زیرا دنیای آینده احتیاج به انسانهای خلاق دارد. شرایط متغیر زندگی، هر لحظه فرد را در برابر مساله قرار می‌دهد. یادگیرندگان خلاق با استفاده از معلومات موجود حافظه به آرایش مفاهیم و اصول علمی پرداخته، به اصول و مفاهیم جدید دست می‌یابند و در نهایت تفکر و اندیشه را در حل مسائل مختلف وساختن فرضیه‌ها به کار می‌گیرند (جهانی، ۱۳۸۷).

بسیاری از فیلسوفان و نظریه پردازان تعلیم و تربیت معتقدند که پرورش مهارت‌های تفکر خلاق، درست مانند مهارت خواندن و نوشتن باید از سالهای کودکی آغاز شود (جهانی، ۱۳۸۷).

جهانی (۱۳۸۷)، معتقد است در نظام برنامه ریزی درسی ایران، بیش‌ترین تأکید بر فراگیری انواع معلومات و انتقال واقعیت‌های علمی است که با روش‌های مکانیکی و حافظه‌ای به یادگیرندگان تحمیل می‌شود و حاصل آن همان دانش رویه‌ای در مقابل دانش مفهومی است که مطرح می‌کند.

پژوهش حاضر با این پیش فرض انجام می‌گیرد که محتوای خوب و مناسب کتب هدیه‌های آسمانی پایه‌های چهارم، پنجم و ششم می‌تواند در رشد و شکوفایی دانش آموزان تأثیر مثبت و بهتری داشته باشد. از طریق این پژوهش دو مسأله مهم در نظام آموزشی، یعنی وضعیت محتوای کتب هدیه‌های آسمانی پایه‌های چهارم، پنجم و ششم و تأثیر آن در خلاقیت ذهنی فراگیران و در نتیجه نقشی که محتوای این کتاب درسی در شکوفایی خلاقیت دانش آموزان می‌تواند داشته باشد، مورد مطالعه و بررسی قرار خواهد گرفت.

کرکا (۱۹۹۲) از مدرسه به عنوان سدی در برابر شکوفایی خلاقیت یاد می‌کند و می‌نویسد: مطالعات موجود بیانگر آن هستند که بسیاری از افراد دیر به اوج خلاقیت می‌رسند و گاهی این زمان به بعد از ۵۰ سالگی آن‌ها می‌رسد. تحقیقات انجام شده حاکی از آن هستند که دوره‌های آموزشی ممکن است به جای آنکه عرصه‌ای برای ظهور و بروز خلاقیت افراد فراهم کنند، موجبات به تأخیر افتادن آنها را فراهم آورده‌اند (کرکا، ۱۹۹۲، به نقل از گلزاری، ۱۳۸۵: ۵۵).

اگر به مسأله خلاقیت از منظر آموزشی نگریسته شود، مشخص می‌شود که از این دید خلاقیت یکی از اساسی‌ترین مسائل آموزشی جهان حاضر به شمار می‌شود (گلزاری، ۱۳۸۵: ۵).

خوش بختانه، نتایج پژوهش‌ها در زمینه خلاقیت، معلوم کرده است که خلاقیت کم و بیش در همه افراد جامعه وجود دارد و می‌توان آن را با آموزش گسترش داد و شکوفا کرد (اسکویی لر و همکاران، ۱۳۷۲: ۲۸).

تحقیقات نشان داده که ۹۸ درصد بچه‌ها دارای خلاقیت بالایی هستند، اما به محض این که پای آنها به مدرسه می‌رسد، بخشی از آن از بین می‌رود و تا سن ۱۲ سالگی به میزان زیادی از جمعیت افراد خلاق کاسته می‌شود. آیزنر در مقاله‌ای به نام "نوع مدرسی که ما نیاز داریم" مشکلات مدارس امروز را یادآوری کرده و می‌گوید: "مدارس امروز تنها بر روی مهارت‌های دانش و فهمیدن... یعنی همان حیطه‌های سطوح پایین شناختی تاکید دارند، در حالی که این مهارت‌ها ذاتاً دارای ارزش نمی‌باشند و از نظر تعلیم و تربیت تهی از ارزشند."

در کشور ما که مدعی استقلال است و خلاقیت، ابتکار، تولید ایده‌ها و اندیشه‌های نو برای رشد و ارتقای علمی آن از اهمیت بسزایی برخوردار است، به راستی، چقدر در نظام آموزشی ما این امر مورد توجه قرار گرفته است؟ آیا در نظام آموزشی ما خلاقیت تاکنون به عنوان یک موضوع جدی مورد توجه قرار گرفته است؟ اگر به راستی دریافته باشیم که برای نوآوری، توسعه و پیشرفت همه جانبه کشور خود باید به استعدادها و توانایی‌های خلاق مردم سرزمین خود اتکا داشته باشیم و کلید توسعه و ترقی همه جانبه خود را در پروراندن و شکوفاندن استعدادهای فکری و ذهنی کودکان و نوجوانان به عنوان عامل محرکه پیشرفت و بارورکننده ثروت‌ها ببینیم، آن وقت وظیفه خطیر نظام آموزشی روشن می‌شود و باید که چگونه آموزش و پرورش می‌تواند جوابگوی این نهضت باشد؟ متأسفانه سیستم آموزشی کشور ما پرورش دهنده و بوجودآورنده افراد خلاق و صاحب ایده و فکر نبوده است. اصلی‌ترین علت این رکود، موانعی هستند که در سیستم آموزشی ما وجود دارند، که هر یک به نوعی "خلاقیت کش" هستند (نسرین دوست، ۱۳۸۰، به نقل از وکیلی، ۱۳۸۹: ۱۸۵).

در تحلیل‌هایی که در مورد کتابهای هدیه‌های آسمانی انجام یافته چنین نتیجه گیری شده است که، وجود پیشنهادهایی مبنی بر طرح مطالبی درباره وجود سوالات و فعالیتهایی که دانش‌آموزان را در موقعیتهای مبهم و خلاقیت برانگیز قرار دهد، وجود سوالات یا فعالیتهایی که یافتن پاسخ و حل آنها مستلزم به کارگیری تفکر، پژوهش و حل مسأله، تفکر نقاد، تفکر واگرا و پردازش اطلاعات باشد، نشان دهنده نیاز به مطالبی از این قبیل در کتابهای هدیه‌های آسمانی دوره ابتدایی است.

پس با توجه به اهمیت خلاقیت و پرورش آن و خصوصاً در نظام آموزشی، باید به مسأله خلاقیت و شیوه‌های پرورش آن در کودکان توجه ویژه‌ای نمود. "شاید بتوان گفت که مهمترین مسأله در آموزش کودکان خلاق، استفاده از محتوای آموزشی مناسب و روش‌های گوناگون برای حل مسأله، مسأله یابی، خلاقیت و تفکر سازنده است (سام خانیان به نقل از دولت دوست، ۱۳۸۸: ۴).

بنابر اهمیت محتوای کتب درسی است که "شورای پژوهش علمی کشور" نیز در "برنامه ملی تحقیقات کشور" که در بهمن ماه سال ۱۳۷۵ ارائه کرده است، بررسی "کتابهای درسی در مقاطع مختلف و میزان تناسب آنها برای پرورش استعداد و ایجاد روحیه خلاقیت و ابداع و نوآوری" را به عنوان یکی از عناوین ضروری برای تحقیقات ملی کشور، مطرح کرده است. پس اهتمام بیشتر در این امر در قالب پژوهش‌های جامع، مفید و کارآمد ضروری است. لذا سوال اصلی پژوهش حاضر این است که آیا محتوای کتب هدیه‌های آسمانی پایه‌های چهارم، پنجم و ششم ابتدایی از مؤلفه‌های تعریف شده خلاقیت (مؤلفه‌های خلاقیت گیلفورد و بیکاردز) برخوردار می‌باشند؟

۳. اهمیت و ضرورت تحقیق

جهان امروز با سرعت فوق العاده‌ای در حال تحول و دگرگونی است، تغییر و تحول و بی اعتبار شدن سریع اطلاعات جدید از ویژگی‌های عصر کنونی است؛ بنابراین، مسائل فعلی و آینده یک ملت را دیگر نمی‌توان با راه حل‌های کهنه دیروز حل کرد. امروزه جوامع با گام گذاشتن به هزاره سوم، جهت روبرو شدن با تحولات شگفت انگیز قرن بیست و یکم، و تصمیم گیری مناسب و حل مسأله پیچیده و تبدیل تهدیدها به فرصت‌ها، باید به طور فزاینده‌ای به مهارت‌های تفکر خلاق مجهز شوند؛ چون سرعت تغییر و تحولات هرگز به این شتاب نبوده است. طبق نظر متخصصان فناوری اطلاعات، انتظار می‌رود که در سال ۲۰۲۰

علم و دانش بشر هر هفتاد روز دو برابر می شود، بنابراین معلوم نیست نسل های آینده که سازندگان جوامع آینده هستند چه مسائل و چالش هایی را پیش رو خواهند داشت؛ بنابراین، باید کودکان و نوجوانان، که آینده سازان هر مملکتی هستند، طوری تربیت شوند تا بتوانند پاسخگوی تغییر و تحولات محیط و اجتماع پر تلاطم آینده باشند. چون "تاریخ بشر، گورستان فرهنگ ها و جوامع بزرگی است که پایان فاجعه آمیز آنها بدان سبب بوده است که افراد آن جوامع نتوانسته اند در برابر چالش ها و تغییر و تحولات، واکنش ارادی، بخردانه و برنامه ریزی شده ای را از خود بروز دهند". پس امروزه شعار "نبودی در انتظار شماست، مگر این که خلاق و نوآور باشید"، در پیش همه جوامع است. امروزه پرورش و تولید فکر، اندیشه و ایده والاترین هدفی است که در سرلوحه هر نظام فکری و تعلیم و تربیت هر قوم و ملتی می باشد. امروزه آرزو و هدف ملتها داشتن انسان های متفکر، متعهد، مبتکر و با اندیشه های والاست، تا از طریق آنها بهترین شرایط زندگی فردی و اجتماعی، اقتصادی و سیاسی را فراهم آورند (داوری اردکانی، ۱۳۷۵، به نقل از وکیلی، ۱۳۸۹: ۱۸۴).

با وجود اهمیت روز افزون مسأله خلاقیت و تربیت خلاق کودکان، نوجوانان و جوانان، با وجود اینکه ذخایر انسانی یاد شده در شرایطی وارد نظام آموزش و پرورش می گردند که به لحاظ روانی از حداکثر آمادگی نسبت به پذیرش القائات اولیه آموزش و پرورش خویش برخوردارند "اما برخی از واقعیات حکایت از آن دارد که آموزش و پرورش در نقاط بسیاری از جهان نه تنها در راستای تحقق تربیت خلاق افراد برنیامده است بلکه به سبب تکیه افراطی و مفرط به محفوظات شاگردان، گاه در پسرفت ذهنی آن ها مؤثر بوده است (مایلی، ترجمه منصور، ۱۳۶۸، به نقل از گلزاری، ۱۳۸۵: ۷).

یادگیری در دوران کودکی از حساسیت ویژه ای برخوردار است، زیرا این امر بر ساخت شخصیت فرد هم از نظر علمی و هم از نظر کیفی تأثیر دارد و این دوره و یادگیرهای آن مقدمه ای برای دستیابی به معرفت های بعدی خواهد بود. بنابراین هر گونه تعلل در تدوین و تألیف منابع یادگیری این دوره و آموزش های خاص آن، پیامدهای سوء و شاید دائمی به همراه خواهد داشت (رضایی، ۱۳۸۰).

در این میان برای تغییر و تعدیل رفتار فراگیران، نقش اساسی بر عهده آموزش و پرورش است و از آنجا که نظام آموزش و پرورش متمرکز و برنامه، کتاب و معلم محورهای اساسی آموزش و یادگیری هستند و با توجه به آن که در بسیاری از موارد، کتاب درسی تنها رسانه آموزشی است که در اختیار معلم قرار دارد و فرآیند تدریس و یادگیری تنها با آنکه به محتوای برنامه درسی، انواع ارزشیابی های تحصیلی، آزمون ها و گزینش های متعدد بر مبنای محتوای کتاب های درسی صورت می پذیرد، کتاب به منزله برنامه آموزشی جای تتبع فراوان دارد. بنابراین محتوای مطلوب کتاب های درسی می تواند دانش آموزان را به چالش فکری وادارد و از جمود فکری و ذهنی رها سازد و پاسخ گوی نیازمندی های عصر جدید انسان ها باشد (آقا زاده، ۱۳۸۵).

از جمله کتاب های درسی می توان به هدیه های آسمانی اشاره کرد که نقش اساسی در پرورش روحیه جستجوگری و تفکر انتقادی دارد (گرکسو، ۲۰۰۰).

۵

اگر نگاهی به تاریخ بیندازیم، در می یابیم که اساساً در جهان تغییرات توسط معدود کسانی انجام گرفته است که جهش هایی خلاق در طرز تفکر خود ایجاد نموده اند و وجود اختراعات، خود دلیلی بر این مدعاست (صمدی شال، ۱۳۷۸: ۴۸). تورنس (۱۹۹۰) و ملو (۱۹۹۶) ضمن انتقاد از آموزش و پرورش سنتی بر اهمیت تغییر و تحول برنامه های سنتی و هدایت آموزش به سمت برنامه های خلاق تأکید می ورزند. این محققان معتقدند که برای تحقق بخشیدن به این موضوع باید به غنی سازی محیط آموزشی و ارائه برنامه خلاق پرداخت، لذا تربیت معلمان خلاق به منظور تربیت دانش آموزانی خلاق اهمیت فراوان دارد (به نقل از حسینی، ۱۳۸۶).

° Grexo

¹ Torrance

ˆ Melo

امروزه به یقین ثابت شده که خلاقیت عنصر مهمی در روانشناسی تفاوت های فردی است. با توجه به این که جامعه برای نائل شدن به پیشرفت های اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و آموزشی نیازمند وجود انسان هایی مستعد و خلاق است، کند و کاو در این زمینه می تواند در جهت یافتن شیوه های مؤثر در تقویت ویژگی های شخصیتی مثبت و سالم برای رشد و شکوفایی بهتر و بیشتر استعداد های خلاق کودکان حائز اهمیت باشد.

بنابراین این ضرورت دارد در محتوای کتاب های درسی بر آموزش مستقیم، مداوم و پرورش تفکر منطقی و کسب دانش خلاق دانش آموزان تأکید نماییم، با توجه به این که مهم ترین مسأله در آموزش کودکان خلاق، استفاده از محتوای آموزشی مناسب و روش های گوناگون، مسأله یابی، خلاقیت و تفکر است و تاب های درسی در زمینه ایجاد مهارت های خلاق نقش بسزایی دارند، و نتایج بیشتر پژوهش ها نشان دهنده این است که کتاب ها بر حافظه شناختی تأکید دارند و دانش آموز را به فعالیت وادار نمی کند و فقط به انباشت اطلاعات توجه کرده اند.

اهمیت خلاقیت در زندگی شخصی ما در نظر گرفته نمی شود. خلاقیت نیاز به تشویق و پرورش و آموزش دارد. این نیاز، یافتن بهترین راه حل ها را برای آن دسته از مردم که به ابراز و پیاده سازی ایده های خلاق مایلند و می دارد. اهمیت خلاقیت به منظور بیان احساسات، افکار و عقاید برای افراد ضروری است. ابراز خلاقیت همان چیزی است که با گرفتن عقاید قدیم و جدید حاصل می شود و باعث ایجاد چیزی تازه و منحصر به فرد از این ایده ها می شود (فرگوسن، ۲۰۰۸).

بر این اساس، پژوهشگر با بررسی محتوای کتاب هدیه های آسمانی بر اساس الگوی آموزشی خلاقیت گیلفورد و بیکاردز امیدوار است که بتواند داده های معتبر و مورد نیاز لازم را برای تصمیم گیرندگان و کارشناسان برنامه ریزی درسی فراهم آورد تا آنها بتوانند در مورد اصلاح، بهبود و احیاناً تغییر اجزاء و عناصر برنامه درسی هدیه های آسمانی تصمیم گیری کنند. بسیاری از فیلسوفان و نظریه پردازان تعلیم و تربیت معتقدند که پرورش مهارت های تفکر خلاق، درست مانند مهارت خواندن و نوشتن باید از سال های کودکی آغاز شود (آیزنر، ۱۹۹۴).

۸

هدف اصلی آموزش و پرورش پویا و خلاق، آفرینش است. آفرینش انسان هایی توانا به انجام دادن کارهای نو، انسان هایی که کاشف، نوزا و نوآور باشند. این مسأله با توجه به شرایط هزاره سوم، بیشتر قابل تعمق است، زیرا امروزه برای مقابله با مسائل فردی و اجتماعی پیچیده، به پرورش افرادی نیاز است که با اتکا به نیروی اراده و تعقل خویش، منطقی و خلاق اندیشیده و بجای وابستگی ناسالم و استفاده صرف از دستاوردهای اقتصادی و فرهنگی دیگران، مولد دانش، فن آوری، فرهنگ مناسب برای زندگی مستقل، فعال و خلاق در عصر دانایی باشند (شهرآرای، ۱۳۸۷: ۲).

با بررسی اهداف نظام آموزش و پرورش ملاحظه می شود که این اهداف شامل هشت محور اساسی، اهداف اعتقادی، اخلاقی، فرهنگی و هنری، علمی آموزشی، اجتماعی، سیاسی و نظامی، اقتصادی و زیستی هستند که همراه با زیر مجموعه هایشان ۵۵ هدف می شوند. تنها یک هدف، آن هم به شکل غیر مستقیم به مسأله خلاقیت اشاره دارد که آن هم به شرح زیر می باشد: تقویت روحیه حقیقت جویی، تعقل و تفکر، تحقیق، نقادی و ابتکار در تمامی زمینه های اسلامی، فرهنگی، علمی و فنی (کلیات نظام آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران سال ۱۳۶۷، به نقل از منطقی، ۱۳۸۰).

بنابراین به نظر می رسد محتوای کتب درسی و چگونگی تدوین محتوای این کتب به دلیل کثرت اهداف، طرح جدی مسأله خلاقیت و نوآوری در اهداف پیش گفته شده، به مسأله خلاقیت در جریان تهیه کتب درسی توجه لازم را معطوف نداشته اند. بررسی و تحلیل کتاب درسی بعنوان یکی از عناصر مهم در فرآیند نظام متمرکز آموزش و پرورش ایران، از اهمیت و ارزش خاصی برخوردار است. بنابراین با توجه به اهمیت بحث تعلیم و تربیت دینی در دوره ابتدایی که شالوده و پایه اصلی نظام تعلیم و تربیت است، محقق برآن است تا کتب درسی هدیه های آسمان پایه های چهارم، پنجم و ششم ابتدایی را براساس اهداف و مبانی قرآن تحلیل محتوا نماید.

۸: Eisner

افزون بر نکات گفته شده، ما نه تنها به خاطر آینده اجتماع، باید دانش آموزان را خلاق و مبتکر تربیت کنیم، بلکه باید توانایی آنها را در افزایش فرصتهایی برای کشف روابط جدید و رسیدن به درک تازه، توسعه دهیم. کودکان و نوجوانان نسبت به دنیای اطرافشان کنجکاو هستند و می‌خواهند درباره روابط آنها با خودشان بیشتر بدانند (دافی، ۱۹۹۹، به نقل از محمودی ۱۳۸۵: ۱۱).

۴. اهداف تحقیق

۴-۱- هدف اصلی

هدف اصلی تحقیق حاضر عبارت است از تحلیل محتوای کتب هدیه‌های آسمانی پایه‌های چهارم، پنجم و ششم ابتدایی با در نظر گرفتن مؤلفه‌های خلاقیت از دیدگاه گیلفورد و بیکاردز.

۴-۲- اهداف فرعی

۱. بررسی میزان برخورداری محتوای کتب هدیه‌های آسمانی پایه‌های چهارم، پنجم و ششم ابتدایی بر اساس مؤلفه‌های خلاقیت.
۲. بررسی میزان برخورداری پرسش‌های کتب هدیه‌های آسمانی پایه‌های چهارم، پنجم و ششم ابتدایی بر اساس مؤلفه‌های خلاقیت.
۳. بررسی میزان برخورداری تصاویر کتب هدیه‌های آسمانی پایه‌های چهارم، پنجم و ششم ابتدایی بر اساس مؤلفه‌های خلاقیت.
۴. مقایسه ضرایب درگیری دانش آموزان با متن، تصاویر و پرسش‌های پایان درس کتب هدیه‌های آسمانی پایه‌های چهارم، پنجم و ششم ابتدایی با توجه به مؤلفه‌های خلاقیت.

۵. سؤالات تحقیق

۱. آیا متون کتب هدیه‌های آسمانی پایه‌های چهارم، پنجم و پایه ششم ابتدایی از مؤلفه‌های تعریف شده خلاقیت (مؤلفه‌های خلاقیت گیلفورد و بیکاردز) برخوردار می‌باشند؟
۲. آیا پرسش‌های کتب هدیه‌های آسمانی پایه‌های چهارم، پنجم و ششم ابتدایی از مؤلفه‌های تعریف شده خلاقیت (مؤلفه‌های گیلفورد و بیکاردز) برخوردار می‌باشند؟
۳. آیا تصاویر کتب هدیه‌های آسمانی پایه‌های چهارم، پنجم و ششم ابتدایی از مؤلفه‌های تعریف شده خلاقیت (مؤلفه‌های گیلفورد و بیکاردز) برخوردار می‌باشند؟
۴. میزان ضرایب درگیری دانش آموزان با محتوا، تصاویر و پرسش‌های موجود در کتب هدیه‌های آسمانی پایه‌های چهارم، پنجم و ششم ابتدایی چگونه است؟

۶. پیشینه تحقیق

دولت دوست (۱۳۸۸)، در پایان نامه خود به بررسی میزان برخورداری کتاب‌های فارسی دوره‌ی راهنمایی از مولفه‌های خلاقیت پرداخت. برای این کار مولفه‌های مورد نظر از دیدگاه گیلفورد و بیکاردز به عنوان ملاک‌های تحلیل، و پاراگراف هر درس به عنوان واحد تحلیل، انتخاب شدند و یافته‌های تحلیل با استفاده از تکنیک پیشنهادی ویلیام رومی تحلیل شد. نتایج پژوهش حاکی از این امر بودند که میزان توجه به خلاقیت در متن کتاب‌های اول، دوم و سوم راهنمایی در حد ضعیف و میزان توجه به خلاقیت در پرسش‌های کتاب‌های اول، دوم، سوم راهنمایی به ترتیب، پائین‌تر از متوسط، ضعیف و ضعیف بودند. بنابراین، کتاب‌های یاد شده در بخش‌های متن و پرسش‌ها نیاز به اصلاح دارند.

عبداللہی نیا (۱۳۹۰)، در پایان نامه خود به بررسی محتوای آموزش های هنرهای تجسمی در مراکز پیش دبستانی شهر کاشمر و مطابقت آن با عوامل خلاقیت گیلفورد پرداخت. نتایج پژوهش در بررسی نهایی نشان می دهد که در سه بخش مشاهده فعالیت های کلاسی و کتاب های رنگین کمان و واحد کار های آموزشی و در سه مقوله آموزش نقاشی، کار با قیچی و کاردستی و کار با مواد شکل پذیر یا سفالگری، در مجموع ۲۸۱ واحد ثبت و مورد تحلیل قرار گرفت. همانگونه که آمده است ۳۴ مورد معادل ۰۹/۱۲ درصد محتوا در بخش فرایند های شناختی، ۲۴ مورد معادل ۵۴/۸ درصد در بخش حافظه، ۵ مورد معادل ۷۷/۱ درصد در بخش ارزشیابی، ۱۱۲ مورد در سطح تفکر واگرا مورد تحلیل قرار گرفت که به تفکیک عوامل خلاقیت، ۲۶،۶۹ درصد در سطح سیالی، ۲۴،۹۱ درصد در سطح انعطاف پذیری، و ۲۴،۹۱ درصد در سطح اصالت می باشد و بالاخره ۲۶ مورد معادل ۲۵/۹ درصد در بخش تفکر همگرا کد گذاری شده اند. لازم به ذکر است در این تحلیل ۸۳ مورد معادل ۵۳/۲۹ درصد از محتوا در هیچ یک از تقسیمات فرایند های ذهنی و عوامل خلاقیت گیلفورد جای نگرفته اند. این موارد شامل مفاهیمی بودند که بیشتر مربوط به انجام کارهای دستی و مکانیکی صرف و تقلیدی مربوط شده و فعالیت ذهنی و تفکر در آنها دیده نمی شد. به طور کلی نتیجه بررسی محتوای مذکور نشان می دهد که محتوای آموزش های هنر های تجسمی از نظر تناسب با عوامل خلاقیت گیلفورد در سطح متوسطی می باشد. همچنین بر اساس یافته های این پژوهش عامل سیالی با ۲۶،۶۹ درصد بیشترین سهم را از نظر تطابق محتوا با عوامل خلاقیت گیلفورد داشته است.

حسین زاده (۱۳۹۲) در پایان نامه خود به بررسی میزان توجه به مولفه های خلاقیت گیلفورد در کتب درسی علوم تجربی دوره راهنمایی کشور ایران پرداخت. نتایج پژوهش نشان داد که از جملات مندرج در کتب درسی علوم تجربی دوره راهنمایی، ۶۵۴ جمله مرتبط با خلاقیت گیلفورد در سه پایه (اول، دوم، سوم) راهنمایی بوده است به عبارتی در سه پایه دوره راهنمایی، ۱۷/۱۰ درصد از جملات مرتبط با خلاقیت گیلفورد می باشد، از آن جا که زیر ۳۰ درصد معیار مطلوبی جهت میزان توجه نمی باشد بنابراین در مجموع میزان توجه به مولفه های خلاقیت گیلفورد در این کتب رضایت بخش نمی باشد.

زادمهر (۱۳۹۳)، در پایان نامه خود به بررسی تحلیل محتوای کتاب تفکر و پژوهش ششم ابتدایی از دیدگاه خلاقیت گیلفورد در سال ۹۲ پرداخت. یافته های تحقیق نشان داد: در بررسی محتوای کتاب مذکور از مجموع ۹۷ بند از اجزا مورد تحلیل (فعالیتها و خودآزماینها) به بندهای زیر پرداخته شده بود: حیطه تفکر همگرا (۳۶،۰۸٪) که سهم فعالیتها (۳۲،۹۹٪) و سهم خود ارزیابی ها (۳،۰۹٪) می باشد حیطه تفکر واگرا (۳۰،۹۲٪) که سهم فعالیتها (۲۷،۸۳٪) و سهم خود ارزیابی ها (۳،۰۹٪) می باشد که شامل سطوح زیر نیز می باشد: سیالی/روانی (۴۰،۶۷٪) که سهم فعالیتها (۳۷،۲۹٪) و سهم خود ارزیابی ها (۳،۳۹٪) می باشد، اصالت (۳۲،۲۰٪) که سهم فعالیتها (۳۲،۲۰٪) و سهم خود ارزیابی ها (۰٪) می باشد، انعطاف پذیری (۲۷،۱۱٪) که سهم فعالیتها (۲۷،۱۱٪) و سهم خود ارزیابی ها (۰٪) می باشد تفکر ارزشیاب (۱۵،۴۶٪) که سهم فعالیتها (۱۲،۳۷٪) و سهم خود ارزیابی ها (۳،۰۹٪) می باشد حیطه شناختی (۹،۲۸٪) که سهم فعالیتها (۹،۲۸٪) و سهم خود ارزیابی ها (۰٪) می باشد حافظه یادآوری (۸،۲۵٪) که سهم فعالیتها (۸،۲۵٪) و سهم خود ارزیابی ها (۰٪) می باشد.

فروتن (۱۳۹۳)، در پایان نامه خود به بررسی کتاب جغرافیای استان سیستان و بلوچستان بر اساس الگوی خلاقیت گیلفورد پرداخت. یافته های تحقیق با توجه به سوالات تحقیق که عبارت اند از: محتوای متن درسی کتاب جغرافیای استانی سیستان و بلوچستان با طبقه بندی اعمال ذهنی و عوامل خلاقیت گیلفورد، تطابق دارد؟ محتوای پرسش ها و تمرین کتاب جغرافیای استانی سیستان و بلوچستان با طبقه بندی اعمال ذهنی و عوامل خلاقیت گیلفورد، تطابق دارد؟ محتوای تصاویر و عکس های کتاب جغرافیای استان سیستان و بلوچستان با طبقه بندی اعمال ذهنی و عوامل خلاقیت گیلفورد تطابق دارد؟ این گونه می باشد می باشد که کتاب درسی جغرافیای استان سیستان و بلوچستان تاکید بیش از حد به سطح حافظه شناختی و تفکر همگرا دارد و می توان نتیجه گرفت که در محتوای کتاب بین سطوح گوناگون خلاقیت گیلفورد تعادل مناسبی وجود ندارد.

۷. روش تحقیق

در طرح تحقیق حاضر با توجه به اینکه محقق قصد دارد مؤلفه خلاقیت را در کتب هدیه های آسمانی پایه های چهارم، پنجم و ششم ابتدایی بررسی نماید، از روش تحلیل محتوا استفاده خواهد شد. استفاده از روش تحلیل محتوای مفهومی در زمینه آموزش و پرورش مبتنی بر این فرض اساسی است که هر وسیله مانند کتاب، دارای پیام نهانی و آشکاری است که خواننده را تحت تأثیر قرار می دهد (ایمانی و مظفر، ۱۳۸۳).

در این تحقیق، از تحلیل محتوای مفهومی استفاده می شود که عبارت است از، تحلیل متن، پرسش ها و تصاویر است (مزیدی و گلزاری، ۱۳۸۵).

در این تحقیق، نمونه آماری کتاب های هدیه های آسمانی پایه های چهارم، پنجم و ششم ابتدایی می باشد. روش جمع آوری اطلاعات، در این تحقیق، از بین چهار روشی که مارشال و راسمن برای جمع آوری اطلاعات نام برده اند، شیوه بررسی اسناد و مدارک می باشد (مارشال و راسمن، ۱۹۸۱، به نقل از گلزاری، ۱۳۸۵).

این تحقیق بر اساس روش ویلیام رمی (۱۹۸۶) که یکی از متخصصان تعلیم و تربیت است انجام خواهد گرفت. در این روش در تجزیه و تحلیل محتوای یک کتاب، متن، پرسش ها و تصاویر مورد تحلیل قرار می گیرند.

بر اساس روش ویلیام رمی در تجزیه و تحلیل محتوای یک کتاب، متن، پرسش ها و تصاویر مورد تحلیل قرار می گیرد. هر کدام از اجزای محتوا را به صورت مقوله های (جمله ای، پرسشی و تصویری) در می آورد و سپس با استفاده از مقوله ها آنها را تحلیل می کند. هدف از کاربرد این روش در تحلیل محتوا آن است که در بایم مقولات یاد شده در زیر تا چه حدی می تواند یادگیرنده را نسبت به فراگیری متن، پرسش ها و تصاویر جذب نماید و ضریب درگیری دانش آموزان با متن، پرسش ها و تصویر تا چه حد است (ایمانی و مظفر، ۱۳۸۳).

روایی: اعتبار این تحلیل محتوا، اعتبار محتوایی از نوع صوری بوده یعنی با مراجعه به عقل سلیم، کتب و داوران و اساتید متخصص در حیطه دانشگاه پیام نور مورد تأیید قرار گرفته است. علاوه بر نظر صاحب نظران از تحقیقات داخلی و خارجی هم استفاده شده است.

پایایی: به منظور اطمینان از روایی تحقیق، کلیه ی مولفه های خلاقیت از دیدگاه گیلفورد و بیکاردز همراه با فرمی به صورت بلی و خیر، (بلی = ۱ و خیر = ۲)، در اختیار دو تن از استادان مجرب دانشکده ی علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه پیام نور قرار داده شد تا نظرات خود را مبنی بر این که: آیا مولفه های چهارده گانه خلاقیت می توانند به عنوان معیاری جهت تشخیص خاصیت فعال و یا غیرفعال واحدهای تحلیل در کتاب های مورد مطالعه در نظر گرفته شوند، ارایه نمایند. ضریب همبستگی پیرسون برابر با 0.76 ، $(r = 0.76)$ محاسبه گردید. همچنین به منظور تعیین صحت روش انجام کار، به ویژه در مورد با تخصیص ویژگی خلاق یا غیرخلاق به واحدهای تحلیل در متن یا سوال ها و تصاویر موجود در هر دس، دو مورد از واحدهای تحلیل خلاق و غیرخلاق به ترتیب از متن سوال ها و تصاویر کتاب های هدیه های آسمانی چهارم تا ششم، که به وسیله محققان مشخص گردیده بود، به صورت تصادفی انتخاب و در اختیار چهار داور متخصص در علوم تربیتی و روانشناسی قرار داده شد، تا نظرات آنها در مورد با تخصیص صحیح یا غیرصحیح ویژگی خلاقیت به واحدهای تحلیل منتخب، مشخص گردد. میانگین کل نظرات داوران در مورد با تخصیص صحیح واحدهای تحلیل مربوط به متن، سوال ها و تصاویر کتاب های هدیه های آسمانی چهارم تا ششم به ترتیب $0.72/5$ ، 0.91 و 0.93 و ضریب توافق بین نمره گذاران حاصل از آزمون پیرسون بین 0.38 تا 0.68 محاسبه گردید که در سطح $P < 0.01$ معنادار بود.

۸. تجزیه و تحلیل اطلاعات

۸-۱- تشریح مؤلفه های خلاقیت با توجه به مؤلفه های بیکاردز و گیلفورد کتاب هدیه آسمان پایه چهارم

کتاب هدیه آسمان پایه چهارم دارای ۱۹ درس می باشد. در این پژوهش واحد تحلیل برای متن، پارگراف (بند)، برای سوالات هر سوال و برای تصاویر هر تصویر می باشد.

۱-۱-۸- تشریح مؤلفه های خلاقیت با توجه به مؤلفه های بیکاردز و گیلفورد در متن کتاب هدیه آسمان پایه چهارم

جدول ۱-۴- کتاب هدیه های آسمان، پایه چهارم (متن)

نام درس	سیالی	تعطاف پذیری	ابتکار	حساسیت به مسئله	ترکیب	رزشیابی	تحلیل گیری	پیش بینی	قتباس	بزرگ نمایی	کوچک نمایی	جایگزینی	ترتیب دوباره	عمل بالعکس	ح و احدهای خلاق	ح و احدهای غیر خلاق	ح و احدهای تحلیل
۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱	-	-	-	۱	۲	۴
۲	۱	-	-	۱	-	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	۴	۴	۷
۳	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۰	۲	۲
۴	-	-	-	۱	-	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	۲	۲	۴
۵	-	-	-	۱	-	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	۲	۴	۵
۶	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱	۴	۴
۷	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱	۴	۴
۸	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱	۴	۴
۹	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱	۲	۳
۱۰	-	-	-	۱	-	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	۲	۵	۷
۱۱	-	-	-	۱	-	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	۲	۴	۶
۱۲	۱	-	-	۱	-	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	۳	۱۱	۱۴
۱۳	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱	۳	۴
۱۴	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱	۱	۲
۱۵	۱	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۲	۳	۵
۱۶	۱	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۲	۲	۴
۱۷	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱	۳	۴
۱۸	-	-	-	۱	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	۲	۳	۵
۱۹	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱	۴	۵
جمع	۴	۰	۰	۱۷	۰	۰	۱	۰	۶	۰	۱	۰	۰	۰	۲۹	۶۳	۹۲

29

مجموع مؤلفه های خلاق

مجموع مؤلفه های غیر خلاق = ۶۳٪ = ۴۶٪

ضریب درگیری دانش آموزان با متن کتاب هدیه های آسمانی چهارم دبستان

ضریب درگیری در مجموع برای متون کتاب هدیه های آسمان پایه چهارم ۰/۴۶ (۴۶ درصد) می باشد چون کمتر از یک و نزدیک به ۰/۵ می باشد می توان گفت متون کتاب هدیه آسمانی پایه چهارم از خلاقیت متوسطی برخوردار است و با این وضعیت نمی توانند آنچنان که باید به خلاقیت دانش آموزان کمک نمایند و طراحان کتب درسی باید در طراحی متن تجدید نظر نمایند.

۲-۱-۸- تشریح مؤلفه های خلاقیت با توجه به مؤلفه های بیکاردز و گیلفورد در سؤالات کتاب هدیه آسمان پایه چهارم

جدول ۴-۲: کتاب هدیه های آسمان، پایه چهارم (سؤالات)

نام درس	سیالی	تعطاف پذیری	بتکار	حساسیت به مسئله	توکل	رزشیابی	تحلیل گیری	پیداچیگی	فتباس	بزرگ نمایی	کوچک نمایی	جانب زنی	تربیب دوباره	عمل بالعکس	ج واحدهای خلاق	ج واحدهای غیر خلاق	ج واحدهای تحلیل
۱	۱	-	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	۲	۶	۸
۲	-	-	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	۱	۶	۷
۳	۱	-	-	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	۲	۴	۶
۴	۱	-	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	۲	۵	۷
۵	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱	۳	۴
۶	۱	-	-	-	-	-	۱	-	۱	-	-	-	-	-	۳	۴	۷
۷	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۰	۷	۷
۸	-	-	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	۱	۵	۶
۹	۱	-	-	-	-	-	۱	۱	-	-	-	-	-	-	۳	۴	۷
۱۰	۱	-	-	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	۲	۳	۵
۱۱	۱	-	-	۱	-	۱	۱	-	۱	-	-	-	-	-	۵	۶	۱۱
۱۲	۱	-	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	۱	۴	۵
۱۳	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱	۵	۶
۱۴	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱	۴	۵
۱۵	۱	-	-	۱	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	۳	۴	۷
۱۶	-	-	-	۱	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	۲	۵	۷
۱۷	-	-	-	۱	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	۲	۶	۸
۱۸	۱	-	-	۱	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	۳	۴	۷
۱۹	-	-	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	۱	۱	۲
جمع	۱۱	۰	۰	۷	۰	۸	۷	۱	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۳	۸۶	۱۲۲

$$\frac{\text{مجموع مؤلفه های خلاق}}{\text{مجموع مؤلفه های غیر خلاق}} = \frac{36}{86} = 42\%$$

ضریب درگیری دانش آموزان با سؤالات کتاب هدیه های آسمانی چهارم دبستان

ضریب درگیری در مجموع برای پرسش های کتاب هدیه های آسمانی پایه چهارم ۴۲٪ (۴۲ درصد) می باشد چون کمتر از یک می باشد و نزدیک به ۰/۵ می توان گفت پرسش های کتاب هدیه آسمانی پایه چهارم از خلاقیت متوسطی برخوردار

است و با این وضعیت نمی توانند آنچنان که باید به خلاقیت دانش آموزان کمک نمایند و طراحان کتب درسی باید در طراحی پرسش ها تجدید نظر نمایند.

۳-۱-۸- تشریح مؤلفه های خلاقیت با توجه به مؤلفه های بیکاردز و گیلفورد در تصاویر کتاب هدیه آسمان پایه چهارم

جدول ۳-۴: کتاب هدیه های آسمان، پایه چهارم (تصویر)

نام درس	سیالی	تعطاف پذیری	ابتکار	حساسیت به مسئله	ترکیب	رزشیابی	تحلیل گیری	پیش بینی	قتباس	بزرگ نمایی	کوچک نمایی	جایگزینی	ترتیب دوباره	عمل بالعکس	تج واحدهای خلاق	تج واحدهای غیر خلاق	تج واحدهای تحلیل
۱	-	-	-	۱	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	۲	۷	۹
۲	-	-	-	۱	-	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	۲	۷	۹
۳	۱	-	-	۱	-	۱	۱	-	-	-	-	-	-	-	۴	۹	۱۳
۴	۱	-	-	۱	-	-	۱	-	۱	-	-	-	-	-	۴	۷	۱۱
۵	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۰	۳	۳
۶	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱	۳	۴
۷	-	-	-	-	-	۱	۱	-	-	-	-	-	-	-	۲	۳	۵
۸	-	-	-	-	-	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	۱	۴	۵
۹	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۰	۲	۲
۱۰	-	-	-	۱	-	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	۲	۴	۶
۱۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۰	۲	۲
۱۲	۱	-	-	۱	-	-	۱	-	۱	-	-	-	-	-	۴	۹	۱۳
۱۳	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۰	۲	۲
۱۴	-	-	-	-	-	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	۱	۲	۳
۱۵	-	-	-	۱	-	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	۲	۷	۹
۱۶	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۰	۲	۲
۱۷	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۰	۳	۳
۱۸	-	-	-	۱	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	۲	۳	۵
۱۹	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۰	۴	۴
جمع	۳	۰	۰	۹	۰	۴	۴	۰	۷	۰	۰	۰	۰	۰	۲۷	۸۳	۱۱۰

ضریب درگیری دانش آموزان با تصویر کتاب هدیه های آسمانی چهارم دبستان $\frac{27}{83} = 33\%$

ضریب درگیری در مجموع برای تصاویر کتاب چهارم هدیه های آسمانی ۳۳٪ (۳۳ درصد) می باشد چون کمتر از یک می باشد می توان گفت تصاویر کتاب هدیه آسمانی پایه چهارم از خلاقیت کمی برخوردار است و با این وضعیت نمی توانند آنچنان که باید به خلاقیت دانش آموزان کمک نمایند و طراحان کتب درسی باید در طراحی تصاویر تجدید نظر نمایند.

۸-۲- تشریح مؤلفه های خلاقیت با توجه به مؤلفه های بیکاردز و گیلفورد کتاب هدیه آسمان پایه پنجم
کتاب هدیه آسمان پایه پنجم دارای ۱۷ درس می باشد. در این پژوهش واحد تحلیل برای متن، پارگراف (بند)، برای سوالات هر سوال و برای تصاویر هر تصویر می باشد.

۸-۲-۱- تشریح مؤلفه های خلاقیت با توجه به مؤلفه های بیکاردز و گیلفورد در متن کتاب هدیه آسمان پایه پنجم
کتاب هدیه آسمانی پایه پنجم دارای ۱۷ درس می باشد. در این پژوهش واحد تحلیل برای متن، پارگراف (بند)، برای سوالات هر سوال و برای تصاویر هر تصویر می باشد.

جدول ۴-۴: کتاب هدیه های آسمان، پایه پنجم (متن)

ردیف	سیالی	تغاطف پذیری	بتکار	حساسیت به مسئله	تخیل	ارزشیابی	تحلیل گری	پیشگیری	فصلی	بزرگ نمایی	کوچک نمایی	جایگزینی	ترتیب دوباره	عمل بالعکس	تج واحدهای خلاق	تج واحدهای غیر خلاق	تج واحدهای تحلیل
۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱	-	-	-	۱	۴	۵
۲	۱	-	-	۱	-	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	۲	۴	۷
۳	-	-	-	۱	-	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	۲	۳	۵
۴	-	-	-	۱	-	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	۲	۲	۴
۵	-	-	-	۱	-	-	-	-	۱	-	۱	-	-	-	۳	۵	۸
۶	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱	۲	۳
۷	-	-	-	۱	-	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	۲	۸	۱۰
۸	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱	۳	۴
۹	۱	-	-	۱	-	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	۳	۳	۶
۱۰	-	-	-	۱	-	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	۲	۵	۷
۱۱	-	-	-	۱	-	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	۲	۵	۷
۱۲	-	-	-	۱	-	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	۲	۲	۴
۱۳	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱	۳	۴
۱۴	۱	-	-	۱	-	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	۳	۴	۷
۱۵	۱	-	-	۱	-	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	۳	۴	۷
۱۶	-	-	-	۱	-	-	۱	-	۱	-	۱	-	-	-	۴	۴	۸
۱۷	-	-	-	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	۱	۳	۴
جمع	۴	۰	۰	۱۵	۰	۰	۲	۰	۱۲	۰	۳	۰	۰	۰	۳۶	۶۴	۱۰۰

$$\frac{36}{64} = \frac{\text{مجموع مؤلفه های خلاق}}{\text{مجموع مؤلفه های غیر خلاق}} = ۵۶\%$$

ضریب درگیری دانش آموزان با متن کتاب هدیه های آسمانی پنجم دبستان ضریب درگیری در مجموع برای متن کتاب هدیه های آسمان پایه پنجم ۵۶/۰ (۵۶ درصد) می باشد چون کمتر از یک و بیشتر از ۵/۰ می باشد می توان گفت متن کتاب هدیه آسمانی پایه پنجم از خلاقیت متوسطی برخوردار است و با این وضعیت نمی توانند آنچنان که باید به خلاقیت دانش آموزان کمک نمایند و طراحان کتب درسی باید در طراحی متن تجدید نظر نمایند.

۲-۲-۸- تشریح مؤلفه های خلاقیت با توجه به مؤلفه های بیکاردز و گیلفورد در سؤالات کتاب هدیه آسمان پایه پنجم

جدول ۴-۵: کتاب هدیه آسمانی پنجم (سؤالات)

نام درستی	مبانی	نعطاف پذیری	بتکار	حساسیت به مسئله	ترکیب	رزشیابی	تحلیل گیری	پنچیدگی	قتباس	بزرگ نمایی	کوچک نمایی	جایگزینی	ترتیب دوباره	عمل بالعکس	ج واحدهای خلاق	ج واحدهای غیر خلاق	ج واحدهای تحلیل
۱	-	-	-	-	-	۱	۱	-	-	-	-	-	-	-	۲	۵	۷
۲	۱	-	-	۱	-	-	۱	-	۱	-	-	-	-	-	۴	۵	۹
۳	۱	-	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	۱	-	-	۲	۴	۶
۴	۱	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۲	۴	۵
۵	۱	-	-	-	-	۱	۱	-	-	-	-	-	-	-	۲	۴	۷
۶	۱	-	-	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	۲	۴	۶
۷	-	-	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	۱	۵	۶
۸	-	-	-	۱	-	۱	-	-	-	-	-	۱	-	-	۲	۶	۹
۹	-	-	-	۱	-	-	۱	-	۱	-	-	-	-	-	۲	۵	۸
۱۰	۱	-	-	-	-	۱	۱	-	-	-	-	-	-	-	۳	۷	۱۰
۱۱	۱	-	-	۱	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	۳	۴	۷
۱۲	۱	-	-	۱	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	۳	۳	۶
۱۳	۱	-	-	۱	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	۳	۵	۸
۱۴	۱	-	-	۱	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	۳	۷	۱۰
۱۵	۱	-	-	۱	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	۴	۴	۷
۱۶	-	-	-	-	-	۱	-	-	۱	-	-	-	-	-	۲	۴	۶
۱۷	-	-	-	۱	-	۱	۱	-	-	-	-	-	-	-	۳	۴	۷
جمع	۱۱	۱	۰	۹	۰	۹	۱۰	۱	۳	۰	۰	۲	۰	۰	۴۶	۷	۱۲۴

مجموع مؤلفه های خلاق $\frac{46}{78} = 59\%$ = ضریب درگیری دانش آموزان با سوالات کتاب هدیه های آسمانی پنجم دبستان

ضریب درگیری در مجموع برای سوالات کتاب هدیه های آسمان پایه پنجم ۵۹/۰ می باشد چون کمتر از یک و بیشتر از ۰/۵ می باشد می توان گفت سوالات کتاب هدیه آسمانی پایه پنجم از خلاقیت متوسطی برخوردار است و با این وضعیت نمی توانند آنچنان که باید به خلاقیت دانش آموزان کمک نمایند و طراحان کتب درسی باید در طراحی سوالات تجدید نظر نمایند.

۳-۲-۸- تشریح مؤلفه های خلاقیت با توجه به مؤلفه های بیکاردز و گیلفورد در تصاویر کتاب هدیه آسمان پایه پنجم

جدول ۴-۶: کتاب هدیه های آسمان، پایه پنجم (تصاویر)

نام در تصویر	سیالی	تعطاف پذیری	بتکار	حساسیت به مسئله	ترکیب	رژیمیایی	تحلیل گری	پیشگیری	قتل باس	بزرگ نمایی	کوچک نمایی	جایگزینی	ترتیب دوباره	عمل بالعکس	تج و احدهای خلاق	تج و احدهای غیر خلاق	تج و احدهای تحلیل
۱	-	-	-	-	-	-	۱	-	۱	-	-	-	-	-	۲	۵	۷
۲	-	-	-	۱	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	۲	۴	۷
۳	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱	۳	۴
۴	-	-	-	-	-	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	۱	۴	۵
۵	-	-	-	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	۱	۶	۷
۶	-	-	-	۱	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	۲	۷	۹
۷	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۰	۴	۴
۸	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۰	۳	۳
۹	-	-	-	-	-	-	۱	-	۱	-	-	-	-	-	۲	۶	۸
۱۰	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۰	۵	۵
۱۱	-	-	-	-	-	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	۱	۴	۵
۱۲	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۰	۶	۶
۱۳	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۰	۵	۵
۱۴	-	-	-	۱	-	-	۱	-	۱	-	-	-	-	-	۳	۷	۷
۱۵	-	-	-	۱	-	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	۲	۵	۷
۱۶	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۰	۳	۳
۱۷	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۰	۳	۳
جمع	۰	۰	۰	۵	۰	۰	۶	۰	۶	۰	۰	۰	۰	۰	۱۷	۸۱	۹۸

$$\frac{17}{81} = 21\% \quad \text{مجموع مؤلفه های خلاق} \quad \text{مجموع مؤلفه های غیر خلاق}$$

ضریب درگیری دانش آموزان با تصاویر کتاب هدیه های آسمانی پنجم دبستان ضریب درگیری در مجموع برای تصاویر کتاب هدیه های آسمان پایه پنجم ۰/۲۱ (۲۱ درصد) می باشد چون کمتر از ۰/۵ می باشد می توان گفت تصاویر کتاب هدیه آسمانی پایه پنجم از خلاقیت کمی برخوردار است و با این وضعیت نمی توانند آنچنان که باید به خلاقیت دانش آموزان کمک نمایند و طراحان کتب درسی باید در طراحی تصاویر تجدید نظر نمایند.

۸-۳- تشریح مؤلفه های خلاقیت با توجه به مؤلفه های بیکاردز و گیلفورد کتاب هدیه آسمان پایه ششم

کتاب هدیه آسمانی پایه ششم دارای ۱۷ درس می باشد. در این پژوهش واحد تحلیل برای متن، پارگراف (بند)، برای سوالات هر سوال و برای تصاویر هر تصویر می باشد.

۱-۳-۸- تشریح مؤلفه های خلاقیت با توجه به مؤلفه های بیکاردز و گیلفورد در متن کتاب هدیه آسمان پایه ششم

جدول ۴-۷: کتاب هدیه های آسمان، پایه ششم (متن)

ردیف	بیانی	تلفظ	تفکر	حساسیت به مسئله	ترکیب	رژیمی	تحلیل	پیدا کردن	فصل	بزرگ	کوچک	جایگزینی	ترتیب دوباره	عمل بالعکس	تجواهای خلاق	تجواهای غیر خلاق	تجواهای تحلیل
۱	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱	۴	۴
۲	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	۱	-	-	-	۲	۱	۳
۳	۱	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۲	۲	۴
۴	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۰	۴	۳
۵	-	-	-	-	-	-	-	-	۰	-	-	-	-	-	۰	۴	۲
۶	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۲	۲	۴
۷	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱	۳	۴
۸	-	-	-	۱	-	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	۲	۱	۳
۹	۱	-	-	۱	-	-	-	-	-	۱	-	-	-	-	۳	۴	۷
۱۰	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱	۲	۳
۱۱	۱	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۲	۲	۴
۱۲	-	-	-	۱	-	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	۲	۲	۴
۱۳	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱	۲	۳
۱۴	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱	۴	۵
۱۵	۱	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۲	۴	۶
۱۶	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱	-	-	-	-	۱	۳	۴
۱۷	۱	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۲	۳	۵
جمع	۶	۰	۰	۱۳	۱	۰	۲	۰	۲	۰	۱	۰	۰	۰	۲	۴	۶۹

$$\frac{25}{44} = 57\% \quad \text{مجموع مؤلفه های خلاق} \\ \text{مجموع مؤلفه های غیر خلاق}$$

ضریب درگیری دانش آموزان با متن کتاب هدیه های آسمانی ششم دبستان ضریب درگیری در مجموع برای متن کتاب هدیه های آسمان پایه ششم ۰/۵۷ (۵۷ درصد) می باشد چون نزدیک به ۰/۵ می باشد می توان گفت متن کتاب هدیه آسمانی پایه ششم از خلاقیت متوسطی برخوردار است و با این وضعیت نمی توانند آنچنان که باید به خلاقیت دانش آموزان کمک نمایند و طراحان کتب درسی باید در نگارش متن تجدیدنظر نمایند.

۲-۳-۸- تشریح مؤلفه های خلاقیت با توجه به مؤلفه های بیکاردز و گیلفورد در سؤالات کتاب هدیه آسمان پایه ششم

جدول ۴-۸: کتاب هدیه های آسمان، پایه ششم (سؤالات)

نام در درج	سبکی	نمطاف پذیری	تکرار	حساسیت به مسئله	ترکیب	رژیمی	تحلیل گیری	پیدا کردن	تنبلی	بزرگ نمایی	کوچک نمایی	جایگزینی	ترتیب دوباره	عمل بالعکس	تج و احدهای خلاق	تج و احدهای غیر خلاق	تج و احدهای تحلیل
۱	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱	۷	۸
۲	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱	۶	۷
۳	۱	-	-	۱	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	۳	۹	۱۲
۴	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱	۵	۶
۵	۱	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	۱	-	-	-	۳	۶	۹
۶	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱	۶	۷
۷	-	-	-	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	۱	۴	۵
۸	۱	-	-	۱	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	۳	۱	۴
۹	۱	-	-	۱	-	-	۱	-	۱	-	-	-	-	-	۴	۳	۷
۱۰	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱	۶	۷
۱۱	۱	-	-	۱	-	-	۱	-	۱	-	-	-	-	-	۴	۶	۱۰
۱۲	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۲	۵	۷
۱۳	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱	۴	۵
۱۴	-	-	-	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	۱	۶	۷
۱۵	۱	-	-	۱	-	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	۳	۷	۱۱
۱۶	۱	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۲	۶	۸
۱۷	-	-	-	-	-	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	۱	۳	۴
جمع	۱۳	۰	۰	۸	۰	۱	۵	۰	۵	۰	۱	۰	۰	۰	۳۴	۹۱	۱۲۴

$$\frac{33}{91} = 36\% \quad \text{مجموع مؤلفه های خلاق} \\ \text{مجموع مؤلفه های غیر خلاق}$$

ضریب درگیری دانش آموزان با سؤالات کتاب هدیه های آسمانی ششم دبستان

ضریب درگیری در مجموع برای سؤالات کتاب هدیه های آسمان پایه ششم ۰/۳۶ (۳۶ درصد) می باشد چون کمتر از ۰/۵ می باشد می توان گفت سؤالات کتاب هدیه آسمانی پایه ششم از خلاقیت کمی برخوردار است و با این وضعیت نمی توانند آنچنان که باید به خلاقیت دانش آموزان کمک نمایند و طراحان کتب درسی باید در طراحی سؤالات تجدید نظر نمایند.

۳-۳-۸- تشریح مؤلفه های خلاقیت با توجه به مؤلفه های بیکاردز و گیلفورد در تصاویر کتاب هدیه آسمان پایه ششم

جدول ۴-۹: کتاب هدیه آسمان، پایه ششم (تصویر)

ردیف	تخیل	تخیل گیری	پیدا کردن	تفلسف	بزرگ نمایی	کوچک نمایی	جایگزینی	ترتیب دوباره	عمل بالعکس	تج وادهای خلاق	تج وادهای غیر خلاق	تج وادهای تحلیل
۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۰	۴	۳
۲	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۰	۲	۲
۳	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	۱	۲	۳
۴	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱	۲	۳
۵	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۰	۳	۳
۶	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	۱	۳	۴
۷	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۰	۴	۴
۸	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱	۳	۴
۹	-	-	-	-	-	۱	-	-	-	۱	۲	۳
۱۰	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۰	۲	۲
۱۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۰	۲	۲
۱۲	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۰	۲	۲
۱۳	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۰	۲	۲
۱۴	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۰	۴	۴
۱۵	۱	-	-	۱	۱	-	-	-	-	۴	۳	۷
۱۶	-	-	-	-	-	-	-	۱	-	۱	۶	۷
۱۷	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۰	۳	۳
جمع	۲	-	۱	۱	-	۱	-	-	-	۱	۴	۵۸

مجموع مؤلفه های خلاق ۱۰
مجموع مؤلفه های غیر خلاق ۴۸
ضریب درگیری دانش آموزان با تصاویر کتاب هدیه های آسمانی ششم دبستان $\frac{10}{48} = ۰.۲۱$

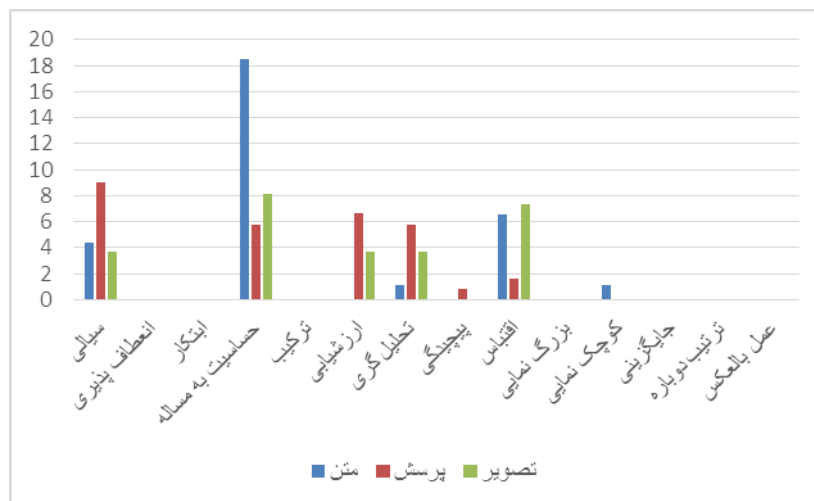
ضریب درگیری در مجموع برای تصاویر کتاب هدیه های آسمان پایه ششم ۰/۲۱ (۲۱ درصد) می باشد چون کمتر از یک می باشد می توان گفت تصاویر کتاب هدیه آسمانی پایه ششم از خلاقیت کمی برخوردار است و با این وضعیت نمی توانند آنچنان که باید به خلاقیت دانش آموزان کمک نمایند و طراحان کتب درسی باید در طراحی تصاویر تجدید نظر نمایند.

۸-۴- مقایسه تعداد تکرار مؤلفه های خلاقیت در بخشهای مختلف کتاب هدیه های آسمان

جدول ۴-۱۰- مقایسه تعداد تکرار مؤلفه های خلاقیت در بخش های مختلف کتاب هدیه های آسمان، پایه چهارم

نام درس	سیالی	تغاطف پذیری	تکرار	حساسیت به مسئله	ترتیب	ارزشیابی	تحلیل گری	پنجپدیگی	قتباس	بزرگ نمایی	کوچک نمایی	تایید پذیری	ترتیب دوباره	عمل بالعکس	واحد های خلاق	واحد های تحلیل
متن	۴	۰	۰	۱۷	۰	۰	۱	۰	۶	۰	۱	۰	۰	۰	۲۹	۹۶
درصد	۴/۳۵	۰	۰	۱۸/۴۸	۰	۰	۱/۰۹	۰	۶/۵۲	۰	۱/۰۹	۰	۰	۰	۳۱/۵۳	
پرسش	۱۱	۰	۰	۷	۰	۸	۷	۱	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۳۶	۱۲۲
درصد	۹/۰۲	۰	۰	۵/۷۴	۰	۶/۵۶	۵/۷۴	۰/۷۱	۱/۶۴	۰	۰	۰	۰	۰	۲۹/۵۲	
تصویر	۳	۰	۰	۹	۰	۴	۴	۰	۷	۰	۰	۰	۰	۰	۲۷	۱۱۰
درصد	۳/۸۳	۰	۰	۸/۱۸	۰	۳/۶۴	۳/۶۴	۰	۷/۳۶	۰	۰	۰	۰	۰	۲۴/۵۵	
مجموع	۱۸	۰	۰	۳۳	۰	۱۲	۱۲	۱	۱۵	۰	۱	۰	۰	۰	۹۲	۳۲۴
درصد کل	۱۹/۵۶	۰	۰	۳۵/۸۷	۰	۱۳/۰۴	۱۳/۰۴	۱/۰۹	۱۶/۳	۰	۱/۰۹	۰	۰	۰	۲۸/۴	

همان طور که در جدول شماره ۱۰ دیده می شود، درصد تکرار مؤلفه های خلاقیت در بخش متن (۳۱/۵۳) نسبت به بخش پرسش (۲۹/۵۲) و تصویر (۲۴/۵۵)، بیشتر است. درصد تکرار مؤلفه های خلاقیت در بخش متن به ترتیب متعلق به حساسیت به مسئله (۱۸/۴۸) درصد، اقتباس (۶/۵۲) درصد، سیالی (۴/۳۵) درصد، تحلیل گری و کوچک نمایی (۱/۰۹) درصد و دیگر مؤلفه ها هیچ درصدی را به خود اختصاص ندادند. اما درصد تکرار مؤلفه های خلاقیت در بخش پرسش ها به ترتیب متعلق به سیالی (۹/۰۲)، ارزشیابی (۶/۵۶)، تحلیل گری و حساسیت به مسئله (۵/۷۴)، اقتباس (۱/۶۴) و دیگر مؤلفه ها هیچ درصدی را به خود اختصاص ندادند. درصد تکرار مؤلفه های خلاقیت در بخش تصویر متعلق به مؤلفه ی حساسیت به مسئله (۸/۱۸)، اقتباس (۷/۳۶)، سیالی (۳/۳۷)، ارزشیابی و تحلیل گری (۳/۶۴) و دیگر مؤلفه ها هیچ درصدی را به خود اختصاص ندادند.

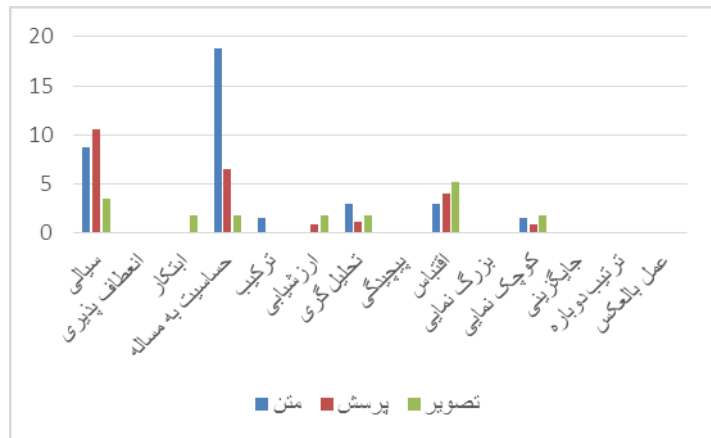
نمودار ۴-۱- مقایسه تعداد تکرار مؤلفه های خلاقیت در بخش های مختلف کتاب هدیه های آسمان، پایه چهارم

جدول ۴-۱۱- مقایسه تعداد تکرار مؤلفه های خلاقیت در بخش های مختلف کتاب هدیه های آسمان، پایه پنجم

نام درس	متن	درصد	پرسش	درصد	تصویر	درصد	مجموع	درصد کل
سیالی	۴	۴	۱۱	۸/۸۷	۰	۰	۱۵	۱۵/۴۶
انعطاف پذیری	۰	۰	۱	۰/۸۱	۰	۰	۱	۱/۰۳
بزرگ نمای	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
تکرار	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
حساسیت به مسئله	۱۵	۱۵	۹	۷/۲۵	۵	۵/۱	۲۹	۲۹/۹
ترکیب	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
ارزشیابی	۰	۰	۹	۷/۲۵	۰	۰	۹	۹/۲۸
تحلیل گیری	۲	۲	۱۰	۸/۰۶	۶	۶/۱۲	۱۸	۱۸/۵۶
پیچیدگی	۰	۰	۱	۰/۸۱	۰	۰	۱	۱/۰۳
قالباس	۱۲	۱۲	۲	۲/۴۲	۶	۶/۱۲	۲۱	۲۱/۶۵
بزرگ نمای	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
کوچک نمای	۴	۴	۰	۰	۰	۰	۴	۴/۰۹
جایگزینی	۰	۰	۲	۱/۶۱	۰	۰	۲	۲/۰۶
ترتیب دوباره	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
عمل بالعکس	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
واحد های خلاق	۳۶	۳۶	۴۶	۳۷	۱۷	۱۷/۳۴	۹۷	۳۰/۱۲
چ و احدات تحلیل	۱۰۰		۱۲۴		۹۸		۳۲۲	

همانطور که در جدول شماره ۱۱ مشاهده می شود درصد تکرار مؤلفه های خلاقیت در بخش پرسش (۳۷) نسبت به متن (۳۶) و تصویر (۱۷/۳۴)، بیشتر است. درصد تکرار مؤلفه های خلاقیت در بخش پرسش سیالی (۸/۷۸)، تحلیل گری (۸/۰۶)، حساسیت به مسئله و ارزشیابی (۷/۲۵)، قالباس (۲/۴۲)، جایگزینی (۱/۶۱)، انعطاف پذیری و پیچیدگی (۱/۸۱) و بقیه ی مؤلفه ها هیچ

سیالی (۸/۷)، تحلیل گری و اقتباس (۲/۹)، ترکیب و کوچک نمایی (۱/۴۵) و بقیه مؤلفه‌ها هیچ گونه درصدی را به خود اختصاص ندادند. اما درصد تکرار مؤلفه‌های خلاقیت در بخش پرسش به ترتیب سیالی (۱۰/۴۸)، حساسیت به مسئله (۶/۴۵)، تحلیل گری و اقتباس (۴/۰۳)، ارزشیابی و کوچک نمایی (۸/۱) و بقیه مؤلفه‌ها هیچ گونه درصدی به خود اختصاص ندادند. اما در بخش تصویر درصد تکرار مؤلفه‌های خلاقیت به ترتیب اقتباس (۵/۱۷)، سیالی (۳/۴۵)، حساسیت به مسئله، ابتکار، ارزشیابی و کوچک نمایی (۱/۷۲) و بقیه مؤلفه‌ها هیچ درصدی را به خود اختصاص ندادند.

نمودار ۴-۳- مقایسه تعداد تکرار مؤلفه‌های خلاقیت در بخشهای مختلف کتاب هدیه‌های آسمان، پایه ششم

جدول ۴-۱۳: مقایسه درصد مجموع واحدهای خلاق در بخشهای متن، پرسش و تصویر

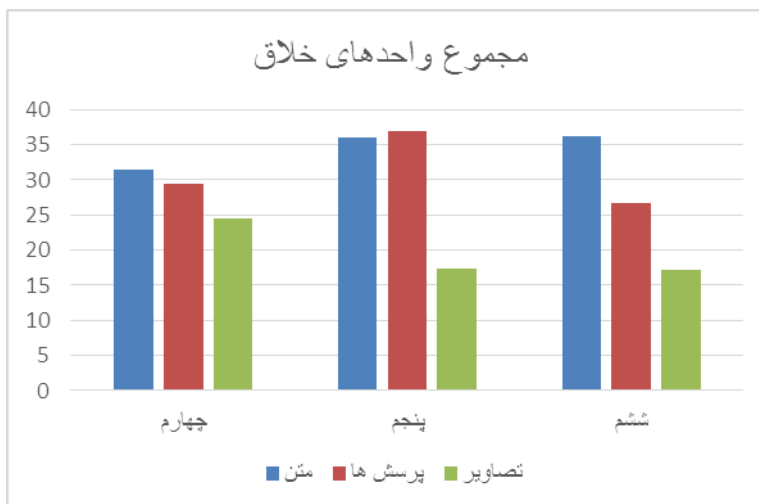
پایه	مجموع واحدهای خلاق متن	مجموع واحدهای خلاق پرسش‌ها	مجموع واحدهای خلاق تصاویر
چهارم	۲۹ (۳۱/۵۳ درصد)	۳۶ (۲۹/۵۲ درصد)	۲۷ (۲۴/۵۵ درصد)
پنجم	۳۶ (۳۶ درصد)	۴۶ (۳۷ درصد)	۱۷ (۱۷/۳۴ درصد)
ششم	۲۵ (۳۶/۲ درصد)	۳۳ (۲۶/۶۱ درصد)	۱۰ (۱۷/۲۲ درصد)

همانطوری که در جدول شماره ۱۴ دیده می‌شود، درصد مجموع تکرار مؤلفه‌های خلاقیت در بخش‌های مختلف هدیه‌های آسمانی پایه چهارم، و ششم ابتدایی به شرح زیر است:

در بخش متن، درصد مجموع تکرار خلاقیت در کتاب‌های هدیه‌های آسمانی پایه چهارم، پنجم و ششم دوره ابتدایی عبارتند از: چهارم (۳۱/۵۳)، پنجم (۳۶) و ششم (۳۶/۲)

در بخش پرسش‌ها، درصد مجموع تکرار خلاقیت در کتاب‌های هدیه‌های آسمانی پایه چهارم، پنجم و ششم دوره ابتدایی به ترتیب عبارتند از: چهارم (۲۹/۵۲)، پنجم (۳۷) و ششم (۲۶/۶۱)

بخش تصاویر، درصد مجموع تکرار خلاقیت در کتاب‌های هدیه‌های آسمانی پایه چهارم، پنجم و ششم دوره ابتدایی به ترتیب عبارتند از: چهارم (۲۴/۵۵)، پنجم (۱۷/۳۴) و ششم (۱۷/۲۲)

نمودار ۴-۴: مقایسه درصد مجموع واحدهای خلاق در بخشهای متن، پرسش و تصویر

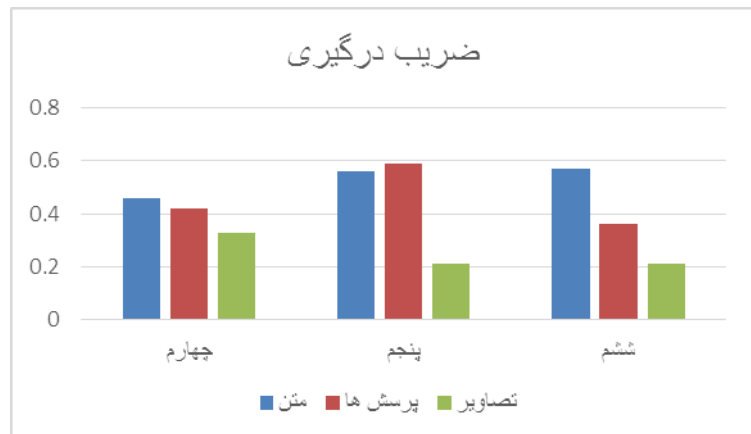
جدول ۴-۱۴ ضریب درگیری دانش آموزان با محتوای کتابهای هدیه های آسمانی پایه چهارم، پنجم و ششم

پایه	ضریب درگیری متن	ضریب درگیری پرسش ها	ضریب درگیری تصاویر
چهارم	۴۶	۴۲	۳۳
پنجم	۵۶	۵۹	۲۱
ششم	۵۷	۳۶	۲۱

ضریب درگیری در مجموع برای متن کتاب هدیه های آسمان پایه چهارم $0.46/46$ درصد می باشد. ضریب درگیری در مجموع برای پرسش های کتاب هدیه های آسمانی پایه چهارم $0.42/42$ درصد می باشد. ضریب درگیری در مجموع برای تصاویر کتاب چهارم هدیه های آسمانی $0.33/33$ درصد می باشد.

ضریب درگیری در مجموع برای متن کتاب هدیه های آسمان پایه پنجم $0.56/56$ درصد می باشد. ضریب درگیری در مجموع برای سؤالات کتاب هدیه های آسمان پایه پنجم $0.59/59$ درصد می باشد. ضریب درگیری در مجموع برای تصاویر کتاب هدیه های آسمان پایه پنجم $0.21/21$ درصد می باشد.

ضریب درگیری در مجموع برای متن کتاب هدیه های آسمان پایه ششم $0.57/57$ درصد می باشد. ضریب درگیری در مجموع برای سؤالات کتاب هدیه های آسمان پایه ششم $0.36/36$ درصد می باشد. ضریب درگیری در مجموع برای تصاویر کتاب هدیه های آسمان پایه ششم $0.21/21$ درصد می باشد.

نمودار ۴-۵ ضریب درگیری دانش آموزان با محتوای کتاب های هدیه های آسمانی پایه چهارم، پنجم و ششم

۸-۵- پاسخ به پرسش ها

۱. آیا متون کتب هدیه های آسمانی پایه های چهارم، پنجم و پایه ششم ابتدایی از مؤلفه های تعریف شده خلاقیت (مؤلفه های خلاقیت گیلفورد و بیکاردز) برخوردار می باشند؟

طبق جدول ۱، ۴ و ۷ از آنجا که ضریب درگیری در مجموع برای متن کتاب هدیه های آسمان پایه چهارم $0.46/46$ (درصد) می باشد چون کمتر از یک و نزدیک به 0.5 می باشد می توان گفت متن کتاب هدیه آسمانی پایه چهارم از خلاقیت متوسطی برخوردار است. ضریب درگیری در مجموع برای متن کتاب هدیه های آسمان پایه پنجم $0.56/56$ (درصد) می باشد چون کمتر از یک و بیشتر از 0.5 می باشد می توان گفت متن کتاب هدیه آسمانی پایه پنجم از خلاقیت متوسطی برخوردار است. ضریب درگیری در مجموع برای متن کتاب هدیه های آسمان پایه ششم $0.57/57$ (درصد) می باشد چون نزدیک به 0.5 می باشد می توان گفت متن کتاب هدیه آسمانی پایه ششم از خلاقیت متوسطی برخوردار است.

۲. آیا پرسش های کتب هدیه های آسمانی پایه های چهارم، پنجم و ششم ابتدایی از مؤلفه های تعریف شده خلاقیت (مؤلفه های گیلفورد و بیکاردز) برخوردار می باشند؟

طبق جدول ۲، ۵ و ۸ از آنجا که ضریب درگیری در مجموع برای پرسش های کتاب هدیه های آسمانی پایه چهارم $0.42/42$ (درصد) می باشد چون کمتر از یک می باشد و نزدیک به 0.5 می باشد می توان گفت پرسش های کتاب هدیه آسمانی پایه چهارم از خلاقیت متوسطی برخوردار است. ضریب درگیری در مجموع برای سؤالات کتاب هدیه های آسمان پایه پنجم $0.59/59$ (درصد) می باشد چون کمتر از یک و بیشتر از 0.5 می باشد می توان گفت سؤالات کتاب هدیه آسمانی پایه پنجم از خلاقیت متوسطی برخوردار است. ضریب درگیری در مجموع برای سؤالات کتاب هدیه های آسمان پایه ششم $0.36/36$ (درصد) می باشد چون کمتر از 0.5 می باشد می توان گفت سؤالات کتاب هدیه آسمانی پایه ششم از خلاقیت کمی برخوردار است.

۳. آیا تصاویر کتب هدیه های آسمانی پایه های چهارم، پنجم و ششم ابتدایی از مؤلفه های تعریف شده خلاقیت (مؤلفه های گیلفورد و بیکاردز) برخوردار می باشند؟

طبق جدول ۳، ۶ و ۹ از آنجا که ضریب درگیری در مجموع برای تصاویر کتاب چهارم هدیه های آسمانی $0.33/33$ (درصد) می باشد چون کمتر از یک می باشد می توان گفت تصاویر کتاب هدیه آسمانی پایه چهارم از خلاقیت کمی برخوردار است. ضریب درگیری در مجموع برای تصاویر کتاب هدیه های آسمان پایه پنجم $0.21/21$ (درصد) می باشد چون کمتر از 0.5 می باشد می توان گفت تصاویر کتاب هدیه آسمانی پایه پنجم از خلاقیت کمی برخوردار است. ضریب درگیری در مجموع برای تصاویر کتاب هدیه های آسمان پایه ششم $0.21/21$ (درصد) می باشد چون کمتر از 0.5 می باشد می توان گفت تصاویر کتاب هدیه آسمانی پایه ششم از خلاقیت کمی برخوردار است.

۴. میزان ضرایب درگیری دانش آموزان با محتوا، تصاویر و پرسش های موجود در کتب هدیه های آسمانی پایه های چهارم، پنجم و ششم ابتدایی چگونه است؟

ضرایب درگیری در سؤالات بیشتر از متن، و ضرایب درگیری متن بیشتر از تصاویر است. بنابراین بیشترین خلاقیت در سؤالات کتب هدیه های آسمان در پایه های چهارم، پنجم و ششم و پس از آن متن این کتب و در نهایت تصاویر است.

۹. نتیجه گیری

برای پرورش خلاق شرایطی لازم است که اهم آنها عبارت اند از: معلم مطلع در زمینه پرورش خلاقیت، دانش آموزان با بهره هوشی متوسط و بالاتر امکانات مناسب و کتب درسی با محتوای مناسب. بنابراین یکی از عواملی که در جریان آموزش و پرورش و خلاقیت ذهنی دانش آموزان نقش مهمی را ایفا می کند، محتوای کتب درسی حساب شده و مطلوب است. با آنکه در اهمیت خلاقیت و یادگیری خلاق تردیدی وجود ندارد، اما در بسیاری از موارد کشورهای پیشرفته، وقتی سخن از تدوین و پیاده سازی برنامه ریزی درسی و آموزشی جهت یادگیری خلاق به میان می آید، مقاومت بصورت تردید جدی در عملی بودن آن، مفید بودن آن، وجود زمینه های لازم و حتی لزوم آن مطرح می گردد. اما در حال حاضر مشخص شده است که در این دوران فرا صنعتی و انفجار اطلاعات، خلاقیت نه یک ضرورت بلکه شرط بقا می باشد.

در ایران نیز بر اساس همین ضرورت به مسأله خلاقیت توجه شده است. به عنوان نمونه توجه به قوای تخیل، ابتکار و پرورش مهارت های خلاقیت به عنوان اصل پنجم اصول آموزش و پرورش کودکان ۶-۵ ساله و ۱۰-۷ ساله در آموزش عمومی کشور مورد نظر قرار گرفته است.

اما باید توجه داشت یک نظام جهت دگرگونی اساسی در روش های آموزش باید به دگرگونی و تجدید بنای تمام عوامل که بنحوی در فضای تفکر خلاق موثر می باشد بپردازد. و از میان این عوامل کتب درسی نقش مهمی در تأمین اهداف آموزشی هر کشور ایفا می کند. همچنین در برنامه ریزی نیز از اهمیت ویژه ای برخوردار است. به طوری که بیشتر فعالیت های آموزشی در چارچوب آن امکان پذیر است.

کتب هدیه های آسمانی پایه چهارم، پنجم و ششم آنچنان که باید از خلاقیت برخوردار نبوده اند. به نظر می رسد تعداد اهداف کلی در نظام آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران یکی از مهم ترین دلایل بی توجهی یا کم توجهی به امر خلاقیت در کتاب های درسی می باشد. این مسأله تا بدانجاست که در اهداف کلی کتاب های درسی هدیه های آسمانی تنها اشاره ای جزئی به خلاقیت شده است.

دلیل دیگر عدم توجه به مسأله ی خلاقیت، مشغولیت ذهنی نویسندگان کتب درسی به انتقال محتوا و توجه همزمان به مسأله خلاقیت بوده است. به نظر می رسد توجه همزمان به هر دو مورد کار بسیار مشکلی است و در هر درس یا کتاب درسی باید بطور مجزا و بدون دغدغه خاطر، مسأله خلاقیت را مورد توجه قرار داد. البته در پرسش های دروس کتاب ها توجه به مسأله خلاقیت با راحتی بیشتری امکان پذیر است. بنابراین باید کتب هدیه های آسمانی را به طور ویژه به خصوص به لحاظ افزودن مولفه های خلاقیت مورد تجدیدنظر قرار دهیم.

ضریب درگیری در مجموع برای متن کتاب هدیه های آسمان پایه چهارم ۰/۴۶ (۴۶ درصد) می باشد چون کمتر از یک و نزدیک به ۰/۵ می باشد می توان گفت متن کتاب هدیه آسمانی پایه چهارم از خلاقیت متوسطی برخوردار است و با این وضعیت نمی توانند آنچنان که باید به خلاقیت دانش آموزان کمک نمایند و طراحان کتب درسی باید در طراحی متن تجدید نظر نمایند. ضریب درگیری در مجموع برای پرسش های کتاب هدیه های آسمانی پایه چهارم ۰/۴۲ (۴۲ درصد) می باشد چون کمتر از یک می باشد و نزدیک به ۰/۵ می باشد می توان گفت پرسش های کتاب هدیه آسمانی پایه چهارم از خلاقیت متوسطی برخوردار است و با این وضعیت نمی توانند آنچنان که باید به خلاقیت دانش آموزان کمک نمایند و طراحان کتب درسی باید در طراحی پرسش ها تجدیدنظر نمایند.

ضریب درگیری در مجموع برای تصاویر کتاب چهارم هدیه های آسمانی ۳۳٪ (۳۳ درصد) می باشد چون کمتر از یک می باشد می توان گفت تصاویر کتاب هدیه آسمانی پایه چهارم از خلاقیت کمی برخوردار است و با این وضعیت نمی توانند آنچنان که باید به خلاقیت دانش آموزان کمک نمایند و طراحان کتب درسی باید در طراحی تصاویر تجدیدنظر نمایند.

ضریب درگیری در مجموع برای متن کتاب هدیه های آسمان پایه پنجم ۵۶٪ (۵۶ درصد) می باشد چون کمتر از یک و بیشتر از ۰/۵ می باشد می توان گفت متن کتاب هدیه آسمانی پایه پنجم از خلاقیت متوسطی برخوردار است و با این وضعیت نمی توانند آنچنان که باید به خلاقیت دانش آموزان کمک نمایند و طراحان کتب درسی باید در طراحی متن تجدیدنظر نمایند.

ضریب درگیری در مجموع برای سؤالات کتاب هدیه های آسمان پایه پنجم ۵۹٪ (۵۹ درصد) می باشد چون کمتر از یک و بیشتر از ۰/۵ می باشد می توان گفت سؤالات کتاب هدیه آسمانی پایه پنجم از خلاقیت متوسطی برخوردار است و با این وضعیت نمی توانند آنچنان که باید به خلاقیت دانش آموزان کمک نمایند و طراحان کتب درسی باید در طراحی سؤالات تجدیدنظر نمایند.

ضریب درگیری در مجموع برای تصاویر کتاب هدیه های آسمان پایه پنجم ۲۱٪ (۲۱ درصد) می باشد چون کمتر از ۰/۵ می باشد می توان گفت تصاویر کتاب هدیه آسمانی پایه پنجم از خلاقیت کمی برخوردار است و با این وضعیت نمی توانند آنچنان که باید به خلاقیت دانش آموزان کمک نمایند و طراحان کتب درسی باید در طراحی تصاویر تجدیدنظر نمایند.

ضریب درگیری در مجموع برای متن کتاب هدیه های آسمان پایه ششم ۵۷٪ (۵۷ درصد) می باشد چون نزدیک به ۰/۵ می باشد می توان گفت متن کتاب هدیه آسمانی پایه ششم از خلاقیت متوسطی برخوردار است و با این وضعیت نمی توانند آنچنان که باید به خلاقیت دانش آموزان کمک نمایند و طراحان کتب درسی باید در نگارش متن تجدیدنظر نمایند.

ضریب درگیری در مجموع برای سؤالات کتاب هدیه های آسمان پایه ششم ۳۶٪ (۳۶ درصد) می باشد چون کمتر از ۰/۵ می باشد می توان گفت سؤالات کتاب هدیه آسمانی پایه ششم از خلاقیت کمی برخوردار است و با این وضعیت نمی توانند آنچنان که باید به خلاقیت دانش آموزان کمک نمایند و طراحان کتب درسی باید در طراحی سؤالات تجدیدنظر نمایند.

ضریب درگیری در مجموع برای تصاویر کتاب هدیه های آسمان پایه ششم ۲۱٪ (۲۱ درصد) می باشد چون کمتر از یک می باشد می توان گفت تصاویر کتاب هدیه آسمانی پایه ششم از خلاقیت کمی برخوردار است و با این وضعیت نمی توانند آنچنان که باید به خلاقیت دانش آموزان کمک نمایند و طراحان کتب درسی باید در طراحی تصاویر تجدیدنظر نمایند.

مراجع

- احقر، قدسی. (۱۳۸۳). تحلیل محتوای کتاب علوم تجربی پایه پنجم ابتدایی و تناسب آن با توان ذهنی دانش آموزان تهران، فصلنامه تعلیم و تربیت، سال بیستم، شماره ۴، زمستان ۱۳۸۳، شماره مسلسل ۸۰.
- اسکویی لر، نادر. (۱۳۷۲). ماهیت ساختار هوش، تهران، انتشارات کیوان.
- افشار کهن، زهرا و عصاره علیرضا. (۱۳۹۰). بررسی تأثیر آموزش خلاقیت به معلمان بر خلاقیت دانش آموزان پایه‌ی اول ابتدایی استان خراسان در سال تحصیلی ۸۹-۸۸، مجله انبتکار و خلاقیت در علوم انسانی، سال اول، شماره دوم، بهار و تابستان ۹۰.
- اوجانی، افسانه. (۱۳۷۸). تحلیل محتوای کتاب علوم تجربی پنجم ابتدایی با توجه به اصول علمی برنامه ریزی درسی و بررسی میزان انطباق آن با توانایی ذهنی کودکان ۱۱-۱۰ ساله، پایان نامه منتشر نشده کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز.
- ایمانی، محسن و محمد مظفر. (۱۳۸۳). تحلیل محتوای کتاب هدیه‌های آسمانی و کتاب کار پایه دوم دبستان، فصل نامه نوآوری آموزشی سال سوم، سال سوم، شماره ۷.
- دولت دوست، حسین. (۱۳۸۸). بررسی میزان برخورداری کتاب‌های فارسی دوره‌ی راهنمایی از مؤلفه‌های خلاقیت، پایان نامه منتشر نشده کارشناسی ارشد، دانشگاه شیراز.
- زمانی، بی بی عشرت. (۱۳۸۷). میزان فعال و غیر فعال بودن محتوای کتاب هدیه‌های آسمانی و کتاب کار چهارم ابتدایی، پژوهش‌های تربیتی و روانشناختی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه اصفهان، سال چهارم، شماره ۱، شماره پیاپی ۹، بهار و تابستان ۱۳۸۷.
- سام خانیان، محمدربیع. (۱۳۸۴). خلاقیت و نوآوری در سازمان آموزشی، تهران، انتشارات رسانه تخصصی.
- سیدی، محبوبه. (۱۳۸۹). تحلیل محتوای کتاب علوم تجربی چهارم ابتدایی بر اساس تکنیک ویلیام رومی و مقایسه محتوای کتاب بر اساس هدف‌های رفتاری حیطه شناختی بلوم، مجله تازه‌های پژوهش در برنامه درسی، دوره جدید، سال اول (پیاپی ۳)، خرداد ۱۳۸۹.
- شریعتمداری، علی. (۱۳۶۸). تفکر منطقی، تهران، انتشارات سمت.
- شکوهی، غلام حسین. (۱۳۶۵). تعلیم و تربیت و مراحل آن، مشهد، انتشارات قدس رضوی.
- شهرآرای، مهرناز. (۱۳۷۷). رویکردهای چند وجهی: راه حلی برای مشکلات پژوهشی در خلاقیت، فصلنامه پژوهشی تربیتی، جلد ۶، شماره ۳ و ۴.
- شهرآرای، مهرناز. (۱۳۸۷). بررسی رابطه خلاقیت با منبع کنترل، فصلنامه اندیشه‌های تازه در علوم تربیتی، سال سوم، شماره سوم، تابستان ۱۳۸۷.
- جهانی، جعفر و فرشید قاسمی. (۱۳۸۷). ارزیابی اهداف و محتوای کتاب‌های علوم تجربی دوره ابتدایی از دیدگاه الگوی آموزشی خلاقیت پلسک، فصلنامه مطالعات برنامه درسی سال سوم، شماره ۱، پاییز ۱۳۸۷.
- قاسمی، فرشید. (۱۳۸۸). ارزیابی آموزش خلاقیت در برنامه درسی علوم تجربی دوره ابتدایی، پایان نامه منتشر نشده کارشناسی ارشد، دانشگاه شیراز.
- گلزاری، سیما. (۱۳۸۵). بررسی میزان برخورداری کتب فارسی دوره ابتدایی از مؤلفه‌های خلاقیت، پایان نامه منتشر نشده کارشناسی ارشد، رشته مبانی تعلیم و تربیت، دانشگاه شیراز.
- گلستان هاشمی، سید مهدی. (۱۳۸۲). مقدمه‌ای بر علم خلاقیت شناسی: دانش خلاقیت و نوآوری، انتشارات جهاد دانشگاهی.

گنجی، حمزه. (۱۳۸۲). اثر روش باران مغزی در افزایش خلاقیت دانش آموزان، فصلنامه نوآوریهای آموزشی، شماره ۱.

محمودی، رضا. (۱۳۸۵). بررسی میزان برخورداری کتابهای فارسی و علوم اول راهنمایی از مؤلفههای خلاقیت، پایان نامه منتشر نشده کارشناسی ارشد، رشته مبانی تعلیم و تربیت، دانشگاه شیراز.

مزیدی، محمد و سیما گلزاری. (۱۳۸۵). بررسی میزان برخورداری کتب فارسی دوره ابتدایی از مؤلفههای خلاقیت، مجله علمی پژوهشی انجمن مطالعات برنامه درسی ایران، دوره اول، شماره اول، بهار و تابستان (۱۳۹۰).
مفیدی، فرخنده. (۱۳۷۱). خلاقیت و زمینههای پرورش آن در کودکان پیش دبستانی، سمینار علمی، آموزشی بررسی کودکان پیش دبستانی تهران.

وکیلی، نجمه. (۱۳۸۹). بررسی موانع آموزشی شکوفایی خلاقیت دانش آموزان از دیدگاه معلمان ابتدایی آموزش و پرورش منطقه هلیلان در استان ایلام در سال تحصیلی ۸۹-۸۸، فصلنامه علمی پژوهشی تحقیقات مدیریت آموزشی، شماره ۴، تابستان ۱۳۸۹.

Csikszentmihalyi, Mihaly. (1990). **creativity- flow and psychology of discovery and invention**. new York: Hanaper Collins, p.28.

Hick, Herbert. G & Cray, Gullett. (1981). **managment**, fourth Edition, Macgraw-Hill intrnational Editions.

Kellogg, R T, 1995. **Cognitive Psychology**, SAGE.

Mcfadzean, E. (1998). **Enhancing creative thinking within organizations**, Management Decision Volume 36:309-315.

Tradif, Twilaz. and robert. J Sternberg. (1989). **What Do We Know about creativity? in the nature of creativity**. Robert J. Sternberg (ed). cambridge university press.

Torrance, E. P. (1987). **Teaching for research: beyond the basics** (pp. 189-215). Buffalo, NY: Bearly Limited. creativity. In S. G. Isaksen (Ed.), **Frontiers of creativity**.